

Točka vseživljenjskega učenja:

BIOTEHNIŠKI CENTER NAKLO
Strahinj 99, 4202 Naklo

Gradivo za predavanje

EKOLOŠKA PRIDELAVA HRANE

Zbrala: ga. Polona Novak

Strahinj, 5. 11. 2008

EKOLOŠKA PRIDELAVA HRANE – priprava na predavanje

Kaj je ekološko kmetovanje in kako se širi v Sloveniji

Kmetijstvo je že več 10 000 let stara panoga in je bilo vedno zelo soodvisno od naravnih danosti. Človek se je že od začetka trudil, da bi te zakonitosti spoznal in jih podredil sebi v prid. Zaradi številnih nasprotnikov onesnaževanja okolja in pristašev »zdrave« prehrane so se po letu 1980 začeli širiti različni sonaravni ali trajnostni sistemi pridelovanj. Tako smo dobili sisteme pridelovanja hrane, ki popolnoma ali delno prepovedujejo sintetična sredstva za varstvo rastlin in rudninska gnojila. Sredstva za varstvo rastlin naj nadomestijo naravna sredstva, ki so okolju bolj prijazna. Ta način kmetovanja se v posameznih državah različno poimenuje:

- ekološko kmetovanje (Švedska, Danska, Nemčija, Avstrija, Španija, Slovenija)
- organsko kmetovanje (Velika Britanija, ZDA)
- biološko kmetovanje (Nizozemska, Italija, Portugalska)

Ekološko kmetijstvo je torej sodoben način gospodarjenja. Temelji na naravnih metodah in kroženju snovi brez uporabe kemičnih sredstev, brez uporabe lahko topnih mineralnih gnojil, brez uporabe gensko spremenjenih organizmov, brez uporabe sintetičnih dodatkov v krmilih in brez kakršnih koli zdravljenj živali s kemoterapevtiki. Produkti tega kmetijstva so živila z visoko kakovostno prehrabeno vrednostjo, ki so temelj našega zdravja.

Komaj dobro desetletje je tega, kar se je pri nas začelo širiti naravno kmetovanje, ki je dajalo tudi nekaj presežkov za prodajo. Tovrstna pridelava hrane za osebne potrebe sicer ni bila nič neobičajnega, pred 20. stoletjem pa je bila malodane vsa pridelava hrane v svetovnih razmerah že po tradiciji bolj ali manj ekološka. V Sloveniji na začetku devetdesetih letih prejšnjega stoletja ni bilo uradnih smernic ekološke pridelave. Splošna usmeritev je bilo osebno navdušenje nad naravno pridelavo brez uporabe pesticidov in mineralnih gnojil, nakup "bio" hrane pa je temeljil na znanstvih in zaupanju.

Leta 1995 smo v Sloveniji lahko naštelih samo nekaj ekoloških kmetij in nekaj več začetnih poskusov. Deset let pozneje jih je več kot 900, skupaj s kmetijami v preusmerjanju iz konvencionalne v ekološko pridelavo pa skoraj 1600, kar pomeni 2 odstotka vseh kmetij in 4,7 odstotka uporabnih kmetijskih površin v Sloveniji. Število ekoloških kmetij s tržno pridelavo se giblje proti številki 200. Povprečna velikost ekološke kmetije je skoraj okroglih 15 hektarov. (Leta 2000 je bila le malo več kot 9 hektarov).

Zanimivo je, da občutno največji delež ekološko obdelovanih površin zavzemajo travniki (90,9 odstotka). Poljščine, ki jih gojijo na njivah, zavzemajo 7,1 odstotka, sadovnjaki 1,5 odstotka, zelenjavo gojijo na 0,4 odstotka, medtem ko vinogradi uspevajo na 0,2 odstotka ekološko obdelovanih površin. V ekološki reji je približno 13.000 govedi in več kot 21.000 glav drobnice, nekaj več kot 1200 prašičev, skoraj 1800 konj, 14.000 perutnine in nekaj več kot 2000 čebeljih družin. Podatki so za leto 2004.

(Vir: "Poročilo o ekološkem kmetijstvu v Sloveniji", Inštitut za trajnostni razvoj, 2005)

Izdaja certifikatov

Kmetijski pridelek je dovoljeno označevati z označbo "ekološki" in uporabiti določen znak, če je zanj izdan certifikat. Certifikat je uraden dokument, ki ga izda kontrolna organizacija (pri nas izvaja ta nadzor ena izmed dveh kontrolnih organizacij, ki delujeta v okviru Kmetijskega zavoda Maribor) s katerim se potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo.

Če je na živilu oznaka "ekološki", mora biti certifikat na vpogled pri prodajalcu.

Cilji ekološke pridelave

Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil, iz leta 2001 natančno določa kakšni so cilji ekološkega kmetijstva. Poudarek je na:

ohranjanju rodovitnosti tal,
kroženju hranil,
pridelavi zdravih živil,
zaščiti naravnih življenjskih virov,
mineralni obremenitvi okolja in varovanju le-tega,
varstvu energije in surovin.

Katera naravna in industrijsko pridelana gnojila se največ uporabljajo

Naravna organska gnojila

Med naravna organska gnojila štejemo:

- hlevski gnoj (vsebuje pretežno živalske odpadke)
- gnojnica (seč živali pomešan z vodo)
- gnojevka (mešanica seča in blata)
- kompost
- šota
- slama
- podorine

Organska gnojila industrijske izdelave

- biopost
- organo
- biosol
- biogrena
- plantella
- biognol
- agrovit
- humovit
- biodis
- biobrazda

Zakonodaja na področju gnojenja z organskimi gnojili

Za gnojenje z organskimi gnojili imamo v sloveniji naslednje predpise:

Uredba o vnosu nevarnih snovi in rastlinskih hranil v tla (1996) – določa omejitve vnosa blata čistilnih naprav, mulja, komposta, hlevskega gnoja, gnojevke, gnojnice ter rudninskih gnojil.

Uredba o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (1996) – natančno določa količine nevarnih snovi v tleh

Navodila za izvajanje dobre kmetijske prakse (2000) – določajo pravila ravnanja za izvajanje dobre kmetijske prakse pri gnojenju tal z rastlinskimi gnojili

Pravilnik o obratovalnem monitoringu pri vnosu nevarnih snovi in rastlinskih hranil v tla (1997)

Kam po ekoizdelke?

Pod vplivom združenj ekoloških kmetov, strokovnjakov, politikov in medijev se je ekološka pridelava razširila. Največ kupcev gre po ekoizdelke v ekološke trgovine, na tržnice, nekateri pa se ponje odpeljejo na deželo k ekološkim kmetom. Zaradi konkurence je tržna usmeritev razvila elitizem, zato ekoizdelki niso vsem cenovno dostopni. Nekateri so tudi trikrat dražji od konvencionalnih. Majhni proizvajalci lahko preživijo le, če se pridružijo večjim.

Z večanjem ponudbe in povpraševanja dobiva pridelava ekoizdelkov že razsežnosti industrije, kljub temu pa ponudba ostaja nedostopna večini prebivalcev v razvitem svetu.

Strokovnjaki svetujejo pozornost pri nakupu. Preglejte certifikate in oznake na živilih, zaupajte pa tudi svojim občutkom in čutilom. Ekološke kmetije, pridelke in živila kontrolirajo nadzorne službe, ki so neodvisne od združenj ekoloških kmetov. Ta kontrola se opravi najmanj enkrat letno. Kontrolor pregleda celotno dokumentacijo, obdelovalne površine, hlev, skladišča ... Po potrebi lahko vzame tudi kakšen vzorec in ga da v analizo. Če je kontrola pozitivna, dobi kmetija certifikat, za proizvode pa lahko uporabljajo oznake, kot sta pri nas ekoznak in biodar, v tujini pa ernte, biodyn, bioland in drugi. Za proizvode iz biološko-dinamične pridelave pa se že od leta 1928 uporablja blagovna znamka DEMETER.

Za pokušnjo in nakup ekoloških pridelkov obstaja veliko razlogov. Ekološko pridelana živila so zdrava kakovostna živila, polnovrednega okusa, ne vsebujejo gensko spremenjenih organizmov, živali so iz ekološke reje in celoten postopek od njive do prodajnih polic je kontroliran. Z nakupom ekoloških pridelkov spodbujamo ekološko pridelavo in predelavo ter tako tudi pripomoremo k varovanju našega okolja.

Po vsem zahodnem svetu se širi rudninska lakota ali kronična potreba po "drobižnih", vendar temeljnih sestavinah hrane z izjemo že itak presežnih kalorij, esencialnih aminokislinah in maščobnih kislinah, vitaminih, antioksidantih in drugih bioaktivnih snoveh. Vedno pridemo do tega, da je ista vrsta hrane lahko takšna ali drugačna.

Najceneje je namreč prodajati vodo v zelenjavi, sadju, mesu. To je temeljno spoznanje prehranske industrije, ki ni imelo težkega dela, da se je prijelo med lačnim ljudstvom. Saj menda radi jemo sočno, mehko in hrustljivo. Prazno.

V primeru rastlinske hrane tam, kjer je največ koristnega (rudnine, antioksidanti), to je ponavadi v lupini ali pod njo, ždi tudi največ nekoristnega (ostanki pesticidov). Ko zato lupimo, strgamo, meljemo in sejemo, resda zmanjšamo vsebnost nekoristnega, ampak tudi koristnega in ostanejo le bolj ali manj prazne kalorije. To še posebno velja za žita in krompir. Prva v lupini in tik pod njo vsebujejo ključne rudninske sestavine, drugi tudi.

Za zaključek:

Ekološko kmetovanje je eden izmed odgovorov na ekološke probleme sodobnega sveta. Razlogi za ekološko kmetovanje so predvsem varna in zdrava hrana, varstvo okolja, skrb za dobro počutje živali in spodbujanje biotske raznovrstnosti. Ekološko kmetijstvo se osredotoča na delo skupaj z naravo in ne proti njej.

V zadnjem času se vse bolj kažejo pomanjkljivosti intenzivnega poljedelstva in živinoreje, ki prevladuje v razvitem svetu. Gre predvsem za ekološke probleme, ki jih povzročata intenzivno kmetovanje. Prevelike količine umetnih gnojil in drugih kemikalij, ki jih uporabljajo v kmetijstvu onesnažujejo reke in morja. V telesih vseh živih bitij je čedalje več pesticidov in njihova proizvodnja se še vedno povečuje. Zaradi porušenega ravnotežja je škodljivcev vedno več. Tako pridelana hrana je biološko siromašnejša. V njej je manj vitaminov, mineralov in mikroelementov, kot jih človek potrebuje. V intenzivni živinoreji uporabljajo hormonske in kemične dodatke s katerimi poizkušajo pri živalih čim prej doseči čim večji prirast mesa. Vsi pa z mesno in mlečno prehrano preidejo tudi v človekovo telo.

Ekološko kmetovanje pomeni tudi način življenja in mišljenja. Vsako živilo se ocenjuje glede na okus, uporabnost in prehransko vrednost (kalorije, vitamini, minerali). Upošteva se tudi socialno-kulturne in ekološke vrednosti. Ekološka živila imajo visoko ekološko vrednost, saj ekološko kmetijstvo pazljivo ravna z naravnimi viri.